

LBRIS

We know
books

Harriet Beecher Stowe

Coliba unchiului Tom
sau
Viața printre cei umili

Volumul I

Ilustrații: Șerban Andreescu
Traducere de Diana Trăncuță

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STOWE, HARRIET BEECHER

Coliba unchiului Tom sau Viața printre cei umili / Harriet Beecher

Stowe ; il.: Șerban Andreescu ; trad. de Diana Trăncuță. - București :

Didactica Publishing House, 2022

vol.

ISBN 978-606-048-560-5

Vol. 1. - 2022. - ISBN 978-606-048-559-9

I. Andreescu, Șerban (il.)

II. Trăncuță, Diana (trad.)

821.111

Uncle Tom's Cabin or, Life Among the Lowly

© 1852, Harriet Beecher Stowe

© 2022, Editura Didactica Publishing House

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă sau stocată fără acordul editurii.

Adresa: Splaiul Unirii nr. 16,

Clădirea Muntenia Business Center, etaj 5, cam. 506, București

ISBN general: 978-606-048-560-5

ISBN volumul 1: 978-606-048-559-9

Editor coordonator: Florentina Ion

Ilustrații: Șerban Andreescu

Redactor: Alina Perțea

Corector: Dorina Lipan

DTP: Creative Publishing

Pentru informații și comenzi, vă rugăm să ne contactați la:

Tel./fax: +40-21-410.88.18; +40-21-410.88.10;

e-mail: office@edituradph.ro

www.edituradph.ro

Tipar: ARTPRINT

Email: office@artprint.ro

Cuprins

CAPITOLUL I	7
În care cititorul cunoaște un om de omenie	
CAPITOLUL II	18
Mama	
CAPITOLUL III	22
Soțul și tatăl	
CAPITOLUL IV	28
O seară în coliba unchiului Tom	
CAPITOLUL V	42
În care se arată ce simte proprietatea vie când i se schimbă stăpânul	
CAPITOLUL VI	53
Descoperirea	
CAPITOLUL VII	62
Lupta unei mame	
CAPITOLUL VIII	78
Cum scapă Eliza	
CAPITOLUL IX	96
În care se pare că un senator nu este decât un simplu om	
CAPITOLUL X	115
Proprietatea este luată	
CAPITOLUL XI	127
În care proprietatea intră într-o stare de spirit nepotrivită	
CAPITOLUL XII	145
O întâmplare tristă în negoțul legal	

CAPITOLUL XIII.....	165
Așezarea quakerilor	
CAPITOLUL XIV.....	177
Evangeline	
CAPITOLUL XV.....	189
Despre noul stăpân al lui Tom și alte chestiuni	
CAPITOLUL XVI.....	209
Stăpâna lui Tom și părerea ei	
CAPITOLUL XVII.....	232
Apărarea omului liber	
CAPITOLUL XVIII.....	252
Experiențele și părerea domnișoarei Ophelia	

CAPITOLUL I

În care cititorul cunoaște un om de omenie

Într-o după-amiază târzie și răcoroasă de februarie, doi gentlemen stăteau singuri la un pahar de vin, într-un salon frumos mobilat, din orașul P., statul Kentucky. Nu era niciun servitor prin preajmă, iar gentlemanii, cu scaunele apropiate unul de altul, păreau să aibă o conversație de mare seriozitate.

De dragul povestirii, i-am numit pe cei doi „gentlemenii”. De fapt, la o privire mai atentă, unul dintre ei nu părea, la drept vorbind, să prezinte semnalmentele unui gentleman. Era un bărbat scund, înțesat, cu trăsături aspre, comune și cu acel aer de om prefăcut și înfumurat, care dă din coate, încercând să-și croiască drumul spre înalta societate. Purta haine mult prea împopoțonate – vesta țipătoare multicoloră, eșarfa albastră, stropită cu picățele galbene, precum și cravata prinsă la gât, toate se potriveau de minune cu felul de-a se purta al bărbatului. Mâinile lui, butucănoase și aspre, erau împodobite din belșug cu inele; la încheietură etala un ceas greu, de aur, de a cărui brățară erau agățate brizbrizuri de toate mărimile și culorile, pe care, în ardoarea conversației, le zăngănea cu un entuziasm vădit. Vorba sa sfida cu ușurință orice norme gramaticale, fiind înflorită, din loc în loc, cu diverse expresii grosolane, pe care nici măcar dorința noastră de a reda acuratețea povestirii nu ne convinge să le așternem pe hârtie.

Tovarășul lui, domnul Shelby, avea totuși înfățișarea unui gentleman; iar interiorul casei sale și atmosfera generală a locuinței dădeau senzația unui trai lipsit de griji și chiar îmbelșugat. Cum povesteam la început, cei doi se găseau în toiul unei conversații serioase.

— Așa consider eu că ar trebui să procedez, zise domnul Shelby.

— Nu pot să închei o astfel de afacere, sub nicio formă, domnule Shelby, răspunse celălalt, ridicând paharul cu vin până la nivelul ochilor.

— Haley, trebuie să știi că Tom nu este un oarecare; cu siguranță, el valorează toți banii ăștia peste tot în lume, căci e statornic, cinstit, iscusit și, în grija lui, ferma mea merge strună.

— Vrei să zici că e cinstit atât cât poate fi un negru, zise Haley, turnându-și un pahar de coniac.

— Nu. Sincer îți spun că Tom e un om bun, de nădejde, chibzuit și smerit. A devenit credincios în urmă cu patru ani, la o adunare religioasă; și chiar nu mă îndoiesc de credința lui. De-atunci mi-a câștigat încrederea și i-am dat pe mână tot ce am – banii, casa, caii – și l-am lăsat să umble liber în toată moșia. Niciodată nu mi-a greșit cu nimic.

— Unii oameni nu cred că există negri credincioși, Shelby, zise Haley, cu un gest pretențios din mână. Dar eu cred. Ba chiar acum, în ultimul lot pe care l-am dus tocmai la Orleans, am avut un negru. Când îl auzai rugându-se, parcă te aflai într-o biserică. Era blând și tăcut și mi-a adus o sumă frumoșică. L-am cumpărat pe mai nimic de la un om obligat să vândă și-am luat șase sute pe el. Într-adevăr, consider că religia e un lucru de preț pentru un negru, dar când e adevărată, nu o înșelătorie.

— Ei bine, a lui Tom e adevărată, zise celălalt. Ba uite că, toamna trecută, l-am lăsat să plece singur la Cincinnati, să se îngrijească de niște treburi ale mele și să-mi aducă cinci sute de dolari. l-am zis: „Tom, mă încred în tine, pentru că te văd creștin – știu că nu m-ai înșela”. Tom s-a întors, bineînțeles. Eram convins. Mi-a zis că niște inși de ultimă speță l-au întrebat: „Tom, de ce nu fugi în Canada?” „Nu pot, stăpânul a crezut în mine”, le-a răspuns. Rău îmi pare să renunț la Tom, trebuie să recunosc. S-ar cuveni să-l lași să acopere întreaga datorie; și l-ai lăsa, Haley, dacă ai avea puțină conștiință.

— Ce pot să zic, am atâta conștiință cât îți permite un om de afaceri, puținică, știi tu, cât să jur pe ea, zise negustorul pe un ton glumeț. Și sunt dispus să fac orice ca să-mi ajut

prietenii; dar, vezi tu, anul ăsta a fost nițel cam greu pentru mine. Nițel cam greu...

Negustorul căzu pe gânduri și oftă, turnându-și încă un pahar de coniac.

— Păi și-atunci, Haley, cum vrei să faci negoț? zise domnul Shelby, după o tăcere apăsătoare.

— Ei bine, n-ai un băiat sau o fată pe care să mi-i dai laolaltă cu Tom?

— Hă! Nu mă pot lipsi de nimeni; adevărul e că numai nevoia mă împinge să vând. Nu-mi place să mă înstrăinez de niciunul dintre ajutoarele mele.

Atunci se deschise ușa și un băiețel mulatru, la vreo patru sau cinci ani, intră în cameră. Avea o frumusețe deosebită și fermecătoare. Părul negru, moale ca borangicul, îi atârna în cârlionți strălucitori în jurul feței rotunde, cu gropițe-n obraji, în vreme ce ochii negri și mari, plini de viață și blândețe, se iveau de sub genele lungi și dese, privind curioși în apartament. Tunica ce-o purta, colorată, cu pătrate roșietice și galbene, croită pe măsura lui, îi scotea în evidență frumusețea; iar aerul nostim, de siguranță amestecat cu sfială, arăta că era obișnuit să fie alintat și băgat în seamă de stăpânul lui.

— Salutare, Jim Crow! zise domnul Shelby, fluierând și aruncând un pumn de stafide spre el. Prinde-le, nu sta degeaba!

Copilul se năpusti, cu toată puterea lui, după premiu, iar stăpânul său izbucni în râs.

— Vino-aici, Jim Crow! îi zise.

Copilul se apropie de el, iar stăpânul îi mângâie cârlionții, trăgându-l ușor de bărbie.

— Acum, Jim, arată-i domnului cum știi tu să dansezi și să cânti.

Băiatul începu unul dintre acele cântece sălbatice și groțesti, obișnuite printre negri, fredonând cu voce clară și plină, însoțindu-și demonstrația de gesturi caraghioase din mâini, picioare și din tot corpul, toate acestea în armonie deplină cu muzica.

— Bravo! zise Haley, aruncându-i un sfert de portocală.

— Acum, Jim, mergi ca bătrânul Cudjoe, când îl apucă reumatismul, zise stăpânul.

Instantaneu, copilul își strâmbă mâinile și picioarele flexibile, se cocoșă de spate și, cu bastonul stăpânului în mână, șchiopătă prin cameră, schimonosit la față și scuipând în stânga și-n dreapta, imitându-l pe bătrân.

Cei doi bărbați râseră în hohote.

— Acum, Jim, zise stăpânul, arată-ne cum recită psalmul bătrânul Robbins.

Băiatul își alungă fața dolofană și începu să dea tonul unui psalm, cu o voce nazală și de o seriozitate imperturbabilă.

— Ura! Bravo! Ce băiat! zise Haley; ascultă la mine, e o figură! Uite ce e, zise el, bătându-l pe umăr pe domnul Shelby, dă-mi-l pe băiat și încheiem târgul. Spune-mi tu dacă nu e cea mai bună soluție!

În acel moment, ușa se deschise încet și o tânără mulară, la vreo douăzeci și cinci de ani, intră în cameră. Doar o privire dacă arunca în treacăt de la copil la ea și-ți dădeai seama că era mama băiatului. Avea aceiași ochi negri și vii, cu gene lungi, aceleași bucle mătăsoase și negre. Tenul ei măsliniu lăsa să i se vadă în obraji o roșeață care se întetea când văzu privirea străinului fixată asupra ei, cu o admirație îndrăzneată și neprefăcută. Rochia îi era bine croită pe trup, scoțându-i în evidență formele. Mâinile delicate, picioarele și gleznelor subțiri nu fuseseră trecute cu vederea de ochiul ager al negustorului, obișnuit să analizeze dintr-o privire trupul unei femei frumoase.

— Ce dorești, Eliza? zise stăpânul ei, când femeia se opri și-l privi șovăielnic.

— Îl căutam pe Harry, domnule.

Băiatul se îndreptă spre ea, arătându-i merindele pe care le strânsese în poala tunicii.

— Poți să-l iei, zise domnul Shelby.

Femeia îl ridică pe copil în brațe și se retrase în grabă.

— Pe toți sfinții! zise negustorul, întorcându-se admirativ spre el. Asta da frumusețe! În Orleans, poți să faci avere pe-o

așa fată. Am văzut că s-au dat și o mie de dolari pe fete mult mai puțin frumoase.

— Nu vreau să fac avere pe seama ei, zise domnul Shelby, pe un ton sec, și, căutând să schimbe subiectul conversației, desfăcu o sticlă de vin, cerându-i tovarășului său părerea despre el.

— Excelent, domnule! Calitate superioară! zise negustorul. Apoi se întoarse și, bătându-l pe umăr pe domnul Shelby, cu un gest familiar, adăugă: Hai, îmi spui cât vrei pe fată? Cât să-ți dau?

— Domnule Haley, ea nu este de vânzare, zise Shelby. Soția mea n-ar fi de acord să se despartă de ea nici dacă am primi greutatea fetei în aur!

— Ei acum! Femeile spun mereu astfel de lucruri, fiindcă nu cunosc valoarea banilor. Dacă le arăți câte ceasuri, pene și zorzoane poți să cumperi cu atâta aur, imediat se răzgândesc.

— Ți-am zis, Haley, aici încheiem discuția; am spus nu, iar asta înseamnă nu! zise Shelby, categoric.

— Atunci, dă-mi-l pe băiat, zise negustorul. Trebuie să recunoști că am coborât prețul pentru el.

— Ce Dumnezeu vrei să faci cu un copil? întrebă Shelby.

— Păi, am un prieten care intră și el în afaceri. Vrea să cumpere băieți frumoși și să-i crească pentru vânzare. Numai băiețași chipeși, pe care să-i vândă ca servitori bogaților care pot plăti pentru ei. E o plăcere să ai un băiat frumos în casă, care să deschidă ușa, să întâmpine oaspeții și să servească. Ai putea obține o sumă frumoșică; iar drăcușorul ăsta, cu ghiduşlile lui, e cea mai bună marfă!

— Nici pe el nu l-aș vinde, zise domnul Shelby, căzând pe gânduri. Adevărul e, domnule, că sunt și eu un om și n-aș suporta să-l despart pe băiat de mama lui.

— O, așa e! Înțeleg prea bine. E neplăcut să ai de-a face, uneori, cu toate văicărelile și țipetele femeilor. Sunt cât se poate de supărătoare; dar, în afacerile mele, eu reușesc să le evit în general. Așadar, dac-o trimiți pe fată de-acasă, pentru o zi sau o săptămână, afacerea se poate încheia în tăcere,

înainte să se întoarcă acasă. Soția ta îi cumpără niște cercei sau o rochie nouă sau alte astfel de fleacuri, ca s-o împace.

— Mă tem că nu se poate.

— Ei, ce vorbești? Doar știi că persoanele acestea nu sunt ca noi, alții; ei uită multe, dar trebuie să știi cum să te porți. Se spune într-adevăr, zise Haley, luându-și un aer sincer și confidențial, că aceste afaceri împietresc sufletul, dar eu n-am gândit niciodată una ca asta. De fapt, eu nici nu procedez ca alții. I-am văzut pe unii smulgând copilul din brațele mamei și scoțându-l la vânzare, în timp ce femeia zbiera nebunește. O tactică foarte neinspirată, care nu face decât să strice marfa și de-asta uneori copiii devin incapabili de muncă. Am cunoscut cândva o fată frumoasă, în Orleans, cu totul distrusă de o astfel de purtare. Negustorul care o cumpăra nu-i voia și copilășul. Și-ți spun, femeia era de neoprit când i se urca sângele la cap. Și-a strâns copilul în brațe, a urlat, a făcut urât. Îmi îngheață sângele în vine numai când mă gândesc. După ce i-au luat copilul, au întemnițat-o, femeia a înnebunit și a murit într-o săptămână. O risipă, domnule, de mii de dolari, doar pentru lipsa de gândire. Întotdeauna e mai bine să fii om, domnule. Îți zic din proprie experiență.

Atunci, negustorul se rezemă pe spătarul scaunului și își puse brațul la piept, cu un aer virtuos, închipuindu-și că era, probabil, un al doilea Wilberforce¹.

Subiectul părea să-i fi captat interesul domnului, căci, pentru o vreme, domnul Shelby căzu pe gânduri în timp ce descojea o portocală. Haley își continuă discursul, cu o oarecare timiditate, dar parcă împins de forța adevărului să mai adauge câteva cuvinte.

— Nu e frumos ca un om să se laude singur; dar eu o spun direct, fiindcă asta e adevărul. Lumea știe că eu aduc numai negri de calitate, sau cel puțin așa mi s-a spus, de o sută de ori. Și toți în stare bună, bine hrăniți și pricepuți, fiindcă se știe

¹ William Wilberforce (1759–1833) a fost un politician britanic, filantrop și lider al mișcării de abolire a comerțului cu sclavi (n.red.).

că eu pierd mai puțini dintre ei decât alții din afacerea asta. Și totul se datorează modului în care mă port cu ei, domnule. Și omeniei mele. Aceasta e, de fapt, temelia afacerii mele.

Domnul Shelby rămăsese fără cuvinte, așa că zise doar:

— Așa e!

— Drept e că mulți au râs de principiile mele și m-au bârfit. Nu sunt nici populare, nici obișnuite, domnule, dar eu țin la ele. Țin la ele și datorită lor am avut numai de câștigat. Da, domnule, pot spune că principiile mele mi-au adus câștiguri, zise negustorul, râzând de gluma lui.

În aceste predici despre omenie era ceva nostim și original ce-l făcea pe domnul Shelby să râdă. Poate și tu râzi, dragă cititorule, dar știi că, în zilele noastre, omenia se înfățișează în multe forme stranii și lucrurile ciudate pe care oamenii le spun și le fac sunt nesfârșite.

Râsul domnului Shelby îl încurajă pe negustor să continue.

— E ciudat că n-am reușit să-i fac pe unii oameni să priceapă. Vezi tu, mă refer la Tom Loker, vechiul meu partener din Natchez. Era un om deștept, dar cu negrii se purta ca diavolul – și numai din principiu, căci altfel era băiat bun, dar ăsta era sistemul lui. I-am zis odată: „Tom, când sclavele tale plâng, care-i rostul să le iei la bătaie și să le dai pumni în cap? E ridicol și nu ajută la nimic. Asta le e firea și, dacă nu se eliberează așa, o vor face în alt mod. În plus, Tom”, i-am mai zis, „îți bați joc de marfă, că se îmbolnăvesc și se întristează; ba chiar uneori se și urătesc, mai ales mulatrele – de parcă intră diavolul în ele și le înfrânge”. L-am întrebat: „De ce nu le îndupleci tu și nu le vorbești frumos? Tom, puțină omenie e de-ajuns și îți aduce mai multe câștiguri decât urletele și bătăile”. Dar Tom n-a priceput; ba mi-a stricat atâta marfă că a trebuit să mă despart de el, cu toate că era un om cu suflet bun și un partener cinstit de afaceri.

— Și crezi că metodele tale sunt mai bune decât ale lui Tom? întrebă domnul Shelby.

— Desigur, domnule. Vezi tu, de câte ori pot, evit să mă preocup de părțile neplăcute, cum ar fi vânzarea copiilor. Le

trimit departe pe mame, căci, știi tu, ochii care nu se văd se uită. Și, când afacerea e încheiată și nu mai pot schimba nimic, se obișnuiesc. Știi, negrii nu sunt ca noi, care ne păstrăm copiii și soțiile. Negrii, dacă sunt educați cum se cuvine, n-au niciun fel de așteptări, așa că toate lucrurile astea le vin cu ușurință.

— Atunci, mă tem că ai mei nu sunt educați cum se cuvine, zise domnul Shelby.

— Așa o fi; voi, cei din Kentucky, îi stricați pe negri. Aveți intenții bune, dar nu le arătați bunătate sinceră. Vezi tu, cu un negru care e plimbat prin toată lumea și vândut lui Tom, lui Dick și Dumnezeu mai știe cui nu trebuie să te porți blând, să-i dai speranțe și să-l crești prea bine, căci altfel nu va putea îndura condițiile aspre. Îndrăznesc să spun că negrii tăi ar fi destul de abătuți într-un loc unde alți negri de pe plantație ar cânta și-ar chiui ca posedajii. Știi, domnule Shelby, fiecare om consideră că metodele lui sunt cele potrivite, iar eu cred că-i tratez pe negri așa cum merită să fie tratați.

— E un lucru mare să fii mulțumit, zise domnul Shelby, ridicând ușor din umeri, cu o urmă de neplăcere pe chip.

— Ei bine, zise Haley, după o tăcere îndelungată, ce spui?

— O să mă gândesc și-o să discut cu soția mea, zise domnul Shelby. Între timp, Haley, dacă vrei ca afacerea să aibă loc în modalitatea subtilă pe care-o preferi, să ai grijă ca vorba să nu se răspândească prin împrajurimi și să ajungă la urechile băieților mei. Pentru că atunci nu va mai fi o treabă deloc ușoară să-l iei pe vreunul, asta ți-o garantez.

— O! Sigur că da! Bineînțeles! Dar să știi, sunt un om grăbit și vreau să aflu, cât mai repede posibil, pe ce mă bazez, spuse, ridicându-se și trăgându-și paltonul pe el.

— Ei bine, sună-mă în seara asta, între șase și șapte, și vei avea răspunsul meu, zise domnul Shelby.

Atunci negustorul ieși din apartament, făcând o plecăciune.

— Ce mi-ar fi plăcut să-i dau un șut pe scări, își zise domnul Shelby în sinea lui, când văzu ușa închizându-se. Om fără rușine! Dar știe că mă are la mână. Dacă mi-ar fi spus cineva că

trebuie să-l vând pe Tom unui negustor mârșav din sud, i-aș fi zis: „Dar ce e el, câine?” Și acum s-a ajuns la asta. Ba chiar trebuie să-l vând și pe copilul Elizei! Știi că o să am de furcă cu nevasta în privința ei; ba chiar și a lui Tom. Asta înseamnă să fi dator. Omul își vede avantajul și profită!

În statul Kentucky, există poate cel mai blând regim de sclavie. Preocupările agricole, tihnite și treptate, fără acele perioade de grabă și tensiune ce caracterizează statele din Sud, fac îndatoririle unui negru mai ușoare și mai blânde; în acest timp, stăpânul, mulțumit de câștigul obținut încetul cu încetul, e lipsit de tentațiile meschine care întotdeauna par să cuprindă natura umană fragilă, atunci când se întrevede perspectiva îmbogățirii bruște și rapide, ce acționează în defavoarea intereselor celor neajutorați și lipsiți de apărare.

Cei care vizitează unele ferme de aici și sunt martori la îngăduința și umorul unor stăpâni și stăpâne și la loialitatea afectuoasă a unor sclavi ar putea fi tentați să viseze la legenda poetică a unei instituții patriarhale; dar, mai presus de scenele văzute aici, pândeste o umbră prevestitoare – umbra legii. Câtă vreme legea consideră că aceste ființe umane, cu inimi care bat cu iubire, la fel ca atâtea altele, aparțin unui stăpân, câtă vreme eșecul, ghinionul, imprudența sau moartea celui mai blând stăpân îi poate face, în orice zi, să dea o viață de îngăduință și ocrotire pe una plină de nefericire, deznădăjduită și trudă, va fi imposibil să vezi ceva frumos sau bun în sclavie.

Domnul Shelby era un om obișnuit, cinstit, binevoitor și blând și arăta îngăduință față de cei din jurul lui. Niciodată nu existase pe moșia lui vreo lipsă care să stârnească o confruntare fizică cu negrii lui. Însă speculase mult și fără noimă; se afundase până la gât în datorii, care acum intraseră pe mâna lui Haley; iar această informație explică și conversația de mai înainte.

Se întâmplase că, apropiindu-se de ușă, Eliza auzise suficient din acea discuție ca să știe că un negustor îi făcea oferte stăpânului ei, pentru a o vinde cuiva. S-ar fi oprit degrabă să